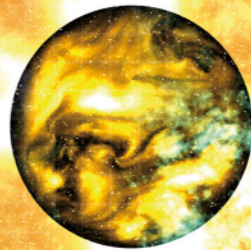

NAHÉ

**Isaac
Asimov**

SLUNCE

ARGO
TRITON

ARGO
TRITON

NAHÉ Isaac
Asimov
SLUNCE

ARGO
TRITON

Isaac Asimov
Nahé slunce

Copyright © 1982 by Nightfall, Inc.
Translation © Jaroslav Veis, 2004
Cover art © Ragnarocks | Bigstock.com
Cover © Renata Brtnická, 2012
© Stanislav Juhaňák – Triton, 2012

Published by arrangement with Doubleday,
a division of The Doubleday Broadway Publishing Group,
a division of Random House, Inc.
ISBN 978-80-7387-609-8 (Triton)
ISBN 978-80-257-0760-9 (Argo)

Nakladatelství Triton, Vykáňská 5, 100 00 Praha 10
www.tridistri.cz

Nakladatelství Argo, Milíčova 13, 130 00 Praha 3
www.argo.cz

NAHÉ

Isaac
Asimov

SLUNCE

ARGO
TRITON

Pravda o románech o robotech

Pokud jde o psaní, můj první poměr s roboty se datuje dnem 10. května 1939. Avšak jako čtenář science fiction jsem je začal mít rád mnohem dříve.

Roboti totiž nebyli v science fiction nic nového ani v roce 1939. Mechanické bytosti se objevují už ve starověkých i středověkých mýtech a legendách, ale slovo robot poprvé padlo ve hře Karla Čapka R. U. R., která měla premiéru v Československu v roce 1921, a brzy ho přejaly mnohé další jazyky.

R. U. R. je zkratka „Rossum’s Universal Robots“. Anglický průmyslník Rossum vyrábí umělé bytosti, které mají osvobodit lidstvo od práce, aby mohlo tvořivě naplňovat volný čas. (Slovo „robot“ je odvozeno od českého výrazu pro „nucenou práci“.) I když to Rossum myslel dobře, nefungovalo to, jak si představoval: roboti se vzbouřili a lidská rasa byla zničena. Snad nepřekvapí, že technický pokrok, jak si ho představovali v roce 1921, musel nutně dovést svět ke katastrofě. Nezapomeňme, že první světová válka se svými tanky, letadly a otravnými plyny se právě skončila a ukázala lidem „temnou stránku síly“, abychom užívali terminologie *Hvězdných válek*.

Hra R. U. R. se tak svým střízlivým přístupem připojila k dokonce ještě slavnějšímu *Frankensteinovi*, v němž vytvoření jiného typu umělé bytosti skončilo rovněž katastroficky, byť v mnohem menším měřítku. Další zobrazení robotů se od těchto příkladů odvíjela, a proto se ve dvacátých a třicátých letech ro-

boti běžně líčili jako nebezpečné stroje zákonitě ničící své tvůrce. Znovu a znovu se v ponaučení plynoucím z těchto příběhů připomínala myšlenka, že „jsou věci, které člověk znát nemá“.

Už jako kluk jsem však nedokázal uvěřit, že by poznání mohlo být nebezpečné, že řešením je nevědomost. Mně se vždy zdálo, že řešením je vědění. Člověk nemá před nebezpečím zavírat oči, spíše se má naučit, jak je bezpečně zvládnout.

Ostatně zvládnout vědění bylo první výzvou, která stála před lidstvem, když se v něj proměnila jistá skupina primátů. Každý technický pokrok může být nebezpečný. Oheň byl od počátku nebezpečný a stejně tak i (dokonce ještě víc) řeč – a obojí je nebezpečné dodnes – lidstvo by však bez obojího nebylo lidské.

V každém případě, aniž bych tenkrát tak úplně věděl, co mě na povídkách s roboty neuspokojuje, čekal jsem stále na něco lepšího a to jsem objevil v prosinci 1938 v *Astounding Science Fiction*. V prosincovém čísle vyšla povídka Lestera del Reye „Helen O’Loy“, jejíž hrdinou byl sympatický robot. Byla to, myslím, jeho teprve druhá povídka, ale já jsem ho od té doby nepřestal obdivovat. (Prosím, neříkejte mu to. Nesmí se to nikdy dozvědět.)

Téměř ve stejné době – v lednovém čísle *Amazing Stories* z roku 1939 popsal sympatického robota Eando Binder v povídce *Já, robot*. Byla to o hodně horší povídka než ta Lestera del Reye, ale já se znovu rozechvěl. Začal jsem mlhavě cítit, že chci napsat povídku, kde se bude o robotovi psát s láskou. A 10. května 1939 jsem takovou povídku začal psát. Trvalo mi to dva týdny, protože tenkrát mi dalo dost práce napsat povídku.

Pojmenoval jsem ji „Robbie“ a byla o robotce-chůvě, milované dítětem, o které pečovala, ale již se matka dítěte bála. Fred Pohl (kterému bylo tenkrát taky devatenáct a který od té doby se mnou stále soupeří) byl však chytřejší než já. Když si ji přečetl, řekl všemocnému šéfredaktorovi časopisu *Astounding*, aby ji ne-

tiskl, protože příliš připomíná „Helen O’Loy“. Měl pravdu. Campbell ji také z těchto důvodů odmítl.

Fred se však brzy nato stal redaktorem několika nových časopisů a 25. března 1940 právě on „Robbii“ přijal k vydání. Vyšla v září 1940 v *Super-Science Stories*, i když pod názvem „Podivná partnerka ke hře“. (Fred měl zvláštní zvyk měnit názvy, téměř vždy k horšímu. Povídka vyšla od té doby už mockrát, avšak vždycky s názvem, který jsem jí dal já.)

Býval jsem tenkrát nespokojený, že se mi nepodařilo prodat Campbellovi povídku, a tak jsem po nějaké době zkusil další příběh s roboty. Nejprve jsem tu myšlenku probral s Campbellem, abych se ujistil, že ji odmítne pouze v případě, když bude špatně napsaná, a pak jsem napsal „Rozum“, v němž jsem dal, abych tak řekl, robotům náboženství.

Campbell povídku přijal 22. listopadu 1940 a vyšla pak v roce 1941 v dubnovém čísle jeho časopisu. Byla to třetí povídka, kterou mi přijal, a první otiskovaná tak, jak byla napsána, bez požadavků na změny. Nadchlo mě to do té míry, že jsem rychle napsal třetí povídku na toto téma – o robotovi, který uměl číst myšlenky – a nazval jsem ji „Lhář!“. Campbell přijal taky tuhle a vyšla v květnu 1941. Ve dvou číslech za sebou se mi objevily dvě povídky o robotech.

Neměl jsem už potom v úmyslu toho nechat. Měl jsem seriál.

Měl jsem dokonce ještě víc. Když jsem 23. prosince 1940 probíral s Campbellem nápad o robotovi čtoucí myšlenky, ukázalo se, že mluvíme o pravidlech, jimiž by se mělo chování robotů řídit. Měl jsem představu, že by roboti měli být vlastně stroje se zabudovanými bezpečnostními pojistkami, a začali jsme tedy o těch pojistkách mluvit. Tak vznikly „Tři zákony robotiky“.

Nejprve jsem vypracoval Tři zákony v konečné podobě a použil jsem je fakticky ve své čtvrté povídce „Výmluva“, otiskované v *As-tounding* v březnu 1942. Tři zákony se objevily poprvé na straně

100 onoho čísla. Jsem na to pyšný, protože to bylo poprvé v dějinách, kdy někdo použil slovo „robotika“, alespoň pokud vím.

Pokračoval jsem a napsal pro *Astounding* ve čtyřicátých letech další čtyři povídky. Jsou to „Chyť králíka“, „Únik“ (přejmenovaný Campbellem na „Paradoxní únik“, protože dva roky předtím otiskl povídku se stejným názvem), „Důkaz“ a „Zbytečný konflikt“. Vyšly v časopise *Astounding* v únoru 1944, v srpnu 1945, v září 1946 a v červnu 1950.

Kolem roku 1950 začali důležití nakladatelé, zejména Doubleday, vydávat science fiction jako vázané knihy. V lednu 1950 vyšel u Doubledaye můj první román *Oblázek na nebi* a já začal pilně pracovat na druhém románu.

Freda Pohla, který byl tenkrát mým literárním agentem, napadlo, že by možná šlo sestavit z mých povídek o robotech knížku. V té době Doubleday nemel o sbírku povídek zájem, ale projevilo ho malé nakladatelství Gnome Press.

Sbírka jim byla předána 8. června 1950; pojmenoval jsem ji *Mozek a ocel*. Vydavatel zavrtěl hlavou.

„Nazvěme to Já, robot,“ řekl.

„To nemůžeme,“ řekl jsem. „Před deseti lety napsal Eando Binder povídku se stejným názvem.“

„A co má být?“ řekl vydavatel (tedy, tohle je velice zeslušněná verze toho, co tenkrát řekl) a já se nechal, s poněkud nepříjemným pocitem, přemluvit. *Já, robot* byla moje druhá kniha a vyšla krátce před koncem roku 1950.

Knihy se skládala z osmi povídek o robotech z *Astoundingu*, jen seřazených tak, aby to bylo logičtější. Přidal jsem pouze „Robbii“, svou první povídku, protože jsem ji měl rád, třebaže se Campbellovi nelíbila.

Během čtyřicátých let jsem napsal ještě tři povídky o robotech, které Campbell buď odmítl, nebo nikdy neviděl. Protože nezapadaly přesně do vývoje sbírky, vynechal jsem je. Jsou však zahr-

nuty spolu s dalšími povídkami o robotech, které jsem psal v následujících desetiletích, v jiných povídkových knížkách. Všechny bez výjimek jsou otištěné v knize Úplný robot, vydané Doubledayem v roce 1982.

Knížka *Já, robot* nezpůsobila na trhu žádné pozdvižení, ale prodávala se pořád, pomalu, rok za rokem. Během pěti let ji vydali ve speciální úpravě pro armádu, v levnější vázané edici, v Anglii a v Německu. (Bylo to poprvé, co mou knihu někdo přeložil.) V roce 1956 dokonce vyšla jako paperback v Nové americké knihovně.

Problém byl ovšem v tom, že nakladatelství Gnome Press takto přežívalo a nikdy mi nebylo schopné poskytnout půlroční výpis ze záznamu o prodeji, ani mi slušně zaplatit. (Což platilo i o mých třech knihách *Nadace*, které vyšly rovněž v Gnome Press.)

V roce 1961 nakladatelství Doubleday zjistilo, že Gnome Press je v potížích, a postaralo se o to, aby získalo práva na *Já, robot* (stejně jako na *Nadaci*). Od té doby se všechny knihy prodávaly lépe. Sbírká *Já, robot* se dokonce tiskne stále od doby, kdy poprvé vyšla, což je dnes už třiatřicet let. V roce 1981 byla na ni prodána filmová práva, i když film ještě nikdo nenatočil. Vyšla v osmnácti jazycích, dokonce v ruštině a hebrejštině.

Ale to už příliš předbíhám.

Vraťme se do roku 1952, kdy *Já, robot* spolu s Gnome Pressem jenom živořily a já neměl ani trochu pocit skutečného úspěchu.

V té době se objevily nové prvotřídní magazíny science fiction a přišel jeden z momentů růstu trhu. *The Magazine of Fantasy and Science Fiction* vznikl v roce 1949, *Galaxy Science Fiction* v roce 1950. John Campbell tak přišel o svůj monopol a „zlatá éra“ čtyřicátých let byla tatam.

Začal jsem psát pro Horace Golda, který vedl *Galaxy*, a musím říct, že se mi dost ulevilo. Posledních osm let jsem psal výhradně

pro Campbella a začínal jsem se cítit jako autor jediného redaktora. Kdyby se s ním něco stalo, byl jsem na holičkách. To, že si mě koupil Gold, mě alespoň v tomto ohledu zbavilo starostí. Gold dokonce tiskl na pokračování můj druhý román *Hvězdy jako prach...*; když změnil název na *Tyran*, což se mi zdálo strašlivé.

Teď byl tedy mým novým redaktorem Gold. Prodal jsem jednu povídku o robotech Howardu Browneovi, který redigoval *Amazing* v době, kdy se časopis pokusil zlepšit kvalitu. Povídka „Spokojenost zaručena“ tam vyšla v dubnu 1951.

Bylo to však výjimečné. Neměl jsem v té době už v úmyslu psát další povídky o robotech. To, že vyšla knížka *Já, robot*, pro mě znamenalo přirozenou tečku za touto částí mé literární dráhy a začal jsem se zajímat o jiné věci.

Avšak Gold, který mi tiskl už jeden román na pokračování, měl chuť zkusit další, zvláště proto, že můj nový román, *Prouděnění vesmíru*, začal na pokračování tisknout Campbell.

Když jsme 19. dubna 1952 začali s Goldem diskutovat o novém románu, který by měl v *Galaxy* vycházet, navrhl, abych napsal román o robotech. Rázně jsem zavrtěl hlavou. Moji roboti měli místo jen v povídkách a vůbec jsem si nebyl jistý, že bych o nich mohl napsat celý román.

„Jistěže můžeš,“ řekl Gold. „Co takhle něco o přelidněném světě, kde roboti převzali práci za lidi?“

„Příliš depresivní,“ řekl jsem. „Nejsem si navíc jistý, jestli chci psát těžký sociologizující příběh.“

„Udělej to po svém. Máš rád záhady. Vymysli si do takového světa vraždu a k ní detektiva, jemuž dělá partnera robot. Když něco nedokáže rozřešit detektiv, dokáže to robot za něj.“

To mě vyprovokovalo. Campbell často říkal, že science fiction s detektivní zápletkou je protimluv. Využívání výhod fantastické techniky dovoluje detektivům dostat se z nesnází neregulárně a čtenáři jsou tak podvedeni.

Sedl jsem si a začal psát příběh, který by měl být klasickou detektivkou, ale čtenáře nepodváděl – a zároveň by to byla opravdová science fiction. Výsledkem byly *Ocelové jeskyně*. Vyšly v *Galaxy* ve třech částech v říjnu, listopadu a prosinci 1953, a v roce 1954 je vydal Doubleday jako mou jedenáctou knihu.

Byla to bez pochyby má zatím nejúspěšnější knížka. Prodávala se lépe než mé dřívější knihy a přinesla hezčí dopisy od čtenářů a (největší důkaz ze všech) u Doubledayů se na mě usmívali ještě hřejivěji než dřív. Do té doby chtěli před podepsáním smlouvy synopsi a pár kapitol, ale potom jsem dostával smlouvu po pouhém prohlášení, že hodlám napsat knihu.

Ocelové jeskyně byly tak úspěšné, že bylo nezbytné napsat další příběh. Začal bych ho asi psát okamžitě, kdybych se v té době nezačal věnovat popularizaci vědy a nezjistil, že se mi to nesmírně líbí. *Nahé slunce* jsem začal psát až v říjnu 1955.

Jakmile jsem se do toho pustil, šlo to hladce. V mnoha směrech vyvažuje předchozí knihu. *Ocelové jeskyně* se odehrávají na Zemi ve světě mnoha lidí a jen mála robotů, zatímco děj *Nahého slunce* se odvíjí na Solárii, ve světě s málo lidmi a mnoha roboty. A navíc, ačkoli se v mých knihách v podstatě nesetkáte s milostným motivem, do téhle jsem vlastně napsal potlačený příběh lásky.

Byl jsem s pokračováním příběhu velice spokojený a v srdci jsem měl pocit, že je dokonce ještě lepší než *Ocelové jeskyně*. Jenže co s knihou? Poněkud jsem se odcizil Campbellovi, který se dal trochu na pseudovědu zvanou dianetika a začal se zabývat věcmi, jako jsou létající talíře, psionika a další pochybné záležitosti. Na druhé straně jsem se cítil jeho dlužníkem a měl bych pocit viny, kdybych knihu nabídl rovnou Goldovi, který předtím dostal dvě za sebou. A vzhledem k tomu, že s přípravou *Nahého slunce* neměl nic společného, mohl jsem s ním nakládat podle vlastní úvahy.

Nabídl jsem román Campbellovi a ten ho okamžitě přijal. Vyšel na tři pokračování v říjnu, listopadu a prosinci 1956 v *As-tounding* a Campbell dokonce ani nezměnil můj název. V roce 1957 ho vydalo nakladatelství Doubleday jako mou v pořadí dvacátou knihu.

Byla stejně úspěšná jako *Ocelové jeskyně*, jestli ne úspěšnější, a v nakladatelství okamžitě poukázali na to, že bych to neměl nechat jen tak. Měl bych napsat třetí a vytvořit trilogii, podobně jako vznikla trilogie z mých tří *Nadací*. Souhlasil jsem. Měl jsem rámcový nápad na schéma třetí knihy a měl jsem i název – *Hranice nekonečna*.

V červnu 1958 se naše rodina vydala na třítydenní dovolenou do domku na pobřeží v Marshfieldu v Massachusetts. Měl jsem v plánu dát se tam do psaní a udělat pořádný kus práce na novém románu. Měl se odehrávat na Auroře, kde množství lidí a robotů mělo být lépe vyváжено jak směrem k robotům v *Ocelových jeskyních*, tak směrem k lidem v *Nahém slunci*. Ještě výraznější měl být také milostný příběh.

Byl jsem připravený začít psát – ale nějak se to hnulo špatným směrem. V padesátých letech jsem se zabýval víc a víc literaturou faktu a poprvé se mi stalo, že román, na kterém jsem pracoval, se neměl k životu.

Po čtyřech kapitolách jsem zvadnul a nechal toho. Pochopil jsem spíše citem, že milostný motiv nezvládnou, ani nedokážu vykreslit odpovídajícím způsobem vyváženou společnost robotů a lidí.

Zůstalo to tak pětadvacet let. *Ocelové jeskyně* i *Nahé slunce* se vydávají dál a dál, vyšly společně pod názvem *Romány o robotech*, vyšly spolu s povídkami ve *Zbytku robotů*. Vyšly mnohokrát i jako paperbacky.

Po pětadvacet let měli tedy čtenáři možnost je číst, a doufám, že i mít rádi. Výsledkem bylo, že mi hodně lidí psalo, abych ten

třetí příběh dodělal, na setkáních se mě ptali přímo. Na tuhle žádost se dalo spolehnout snad nejlépe (s výjimkou žádostí o čtvrtý díl *Nadace*).

Kdykoli se mě někdo zeptal, zda chci napsat třetí román o robotech, odpovídal jsem stejně: „Ano – jednou – tak mi přejte dlouhý život.“

Občas jsem si myslel, že bych to měl udělat, ale jak roky plynuly, byl jsem si stále jistější, že to nezvládnu, a smutný z toho, že třetí román nikdy nebude.

A přece jsem v březnu 1983 přinesl do nakladatelství Doubleday třetí, „dlouho očekávaný“ román o robotech. Neměl nic společného s nepovedeným pokusem z roku 1958. Jmenuje se *Roboti úsvitu*.

Otázka je položena

Eliáš Baley tvrdohlavě bojoval s panikou.

Narůstala v něm už dva týdny. Možná že déle. Narůstala od té doby, co ho povolali do Washingtonu a suše mu oznámili, že bude přeložen.

Už pozvání do Washingtonu stačilo k znepokojení. Přišlo bez podrobností, jen prosté obeslání, což vše činilo ještě horší. Včetně cestovních poukázek na přímý let do Washingtonu a zpátky. Čím dál hůř.

Částečně to byl pocit naléhavosti, vyvolaný nutností cestovat letadlem. Částečně to bylo i pomyšlení na samotné letadlo, to stačilo. Ale byla to pořád ještě stísněnost, která se teprve rodila, zatím snadno zvládnutelná.

Koneckonců Eliáš Baley už seděl v letadle čtyřikrát. Jednou dokonce letěl přes celý světadíl. Takže třebaže cesta letadlem není nikdy příjemná, když nic jiného, nebude to úplný krok do neznáma.

Navíc cesta z New Yorku do Washingtonu by neměla trvat víc než hodinu. Startovat se bude z newyorského letiště 2, které, jako všechna oficiální letiště, působilo chráněným dojmem a otevíralo se nepřátelské atmosféře teprve v okamžiku, kdy se letadlo odlepilo do vzduchu. Přistávat se mělo na washingtonském letišti 5, které bylo podobně chráněné.

Navíc, jak Baley dobře věděl, letadlo nemá okénka. Bude v něm dobré osvětlení, slušné jídlo, všechno, co je nezbytné. Rádiem řízený let bude klidný. Sotva si všimne, že se letadlo pohybuje, jen co bude ve vzduchu.

Vysvětlil to sám sobě i Jessii, své ženě, která nikdy neletěla a přistupovala ke všem takovým záležitostem s děsem.

„Ale já nechci, abys letěl, Eli,“ řekla. „Není to přirozené. Proč raději nejedeš?“

„Protože by to trvalo deset hodin“ – na Baleyho protáhlém obličejí se objevily zarputilé vrásky – „a protože pracuji u městské policie a musím poslouchat rozkazy nadřízených. Když nic jiného, jestli si chci udržet svou třídu C-6.“

Nebylo o čem se dál dohadovat.

Baley nastoupil do letadla a soustředěně se zadíval na pás zpravodajství, který se mu klidně a bez přestání odvíjel přímo před očima. Město bylo na tuhle službu pyšné: zprávy, reportáže, vtipné články, populárně naučné záležitosti, občas povídka. Plánovalo se, že se z těch pásů stanou jednoho dne filmy, protože připoutá-li pasažér oči k obrazu, odvrátí to dokonce ještě účinněji jeho pozornost od toho, co jej obklopuje.

Baley spočíval očima na páse nejen aby odvrátil pozornost, ale taky protože to společenský zvyk vyžadoval. V letadle bylo kromě něho ještě pět pasažérů (nemohl si pomoci, aby si toho nevšiml) a každý z nich měl své soukromé právo na jistý díl strachu a úzkosti podle toho, jakou měli povahu a vychování.

Baleymu by se nepochybně nelíbilo, kdyby se někdo jiný pokoušel narušit jeho vlastní pocit stísněnosti. Nestál o cizí pohledy na vlastní bezkrevné klouby, když položil ruce na operky, ani na vlhké skvrny, které tam zůstávaly, když je zvedl.

Řekl si: jsem uzavřený. Tohle letadlo je jen malé město.

Ale sám sebe neoklamal. Nalevo od něho byl jen palec silný pás kovu, to cítil loktem. A za ním nic –

Jistě, vzduch! Ale to vlastně je nic.

Tisíc mil ničeho jedním směrem. Tisíc mil opačným směrem. Míle, možná dvě, pod ním.

Skoro si přál, aby se mohl podívat přímo pod sebe, zahlédnout vrcholy pohřbených měst, nad nimiž prolétali: New York, Filadelfie, Baltimore, Washington. Představil si otáčející se, nevysoko trčící shluky kupolí, které nikdy neviděl, jen věděl, že tam jsou. A pod nimi, asi míli hluboko a tučty mil do šířky, města.

Nekonečné chodby měst připomínajících úly, oživené lidmi. Byty, společné kuchyně, továrny, dálnice, všechno pohodlné a zateplené přítomností člověka. A on sám teď izolovaný ve studeném a beztvarem vzduchu, v malé kovové kuličce, na cestě prázdnotou.

Ruce se mu třásly. Nutil oči, aby se zaměřily na pás papíru a trochu četly.

Byla to povídka o dobývání Galaxie a bylo zcela jasné, že hrdina je Pozemšťan.

Baley podrážděně zamručel, potom krátce zadržel dech v okamžiku zděšení nad svou neotesaností, s níž se pokusil vydat zvuk.

Bylo to přece naprosto směšné, dětinské, tohle předstírání, že Pozemšťané můžou ovládnout vesmír. Dobývání Galaxie! Galaxie byla Pozemšťanům uzavřena. Měli ji už zabranou Vesmířané, jejichž předkové byli sami před staletími Pozemšťany. Tihle předkové se dostali nejdříve k Vnějšímu Světům, zjistili, že se jim tam líbí, a jejich potomci zavřeli brány dalším přistěhovalcům. Uzavřeli tak Zemi a své pozemské bratrance s ní. A pozemská civilizace tento úkol dokončila, když uvěznila Pozemšťany v měsících a zakódovala do nich strach z otevřeného prostoru, který je